

է, բայց աւելի մեծ է: Ասիկա կը կարծեմ ըլլալ Champignon sans lait ըսուածը:

7. Թապալիս սունկ. — գոյնը կովլակի սունկին նման է. կը բուսնի կաղնիի տակ: Բառը թուրքերէն է:

8. Զրդու սունկ. — գոյնը դրսէն կարմրորակ հողագոյն է, իսկ ներքեւի կողմը ճերմակի մօտ է. ամէն տեղ կը բուսնի, եւ թունաւոր է: Ասիկա կը կարծեմ ըլլալ Champignon pur ըսուածը:

9. Բարտի սունկ. — գոյնը մոխրագոյն է. ինքը կոճղի կը նմանի, եւ բարտիի տակէն՝ հողին մէջէն կը հանեն: Ասիկա՝ Եւրոպացւոց շատ յարգի՝ Truffe ըսուած թանկագին սունկն ըլլալու է:

10. Ուռնի սունկ. — գոյնը՝ դրսէն ճերմակ եւ սեւախառն է, իսկ ներքեւի կողմը՝ յարգի գոյն ունի. կը բուսնի ուռնիի տակ, եւ կը նմանի կովլակի:

Վիեննա:

Կ. Յ. ՌԱՍՄԱՋԵԱՆ

ՍՈՐՈԿԱԼ

«Հանդէս Ամսօրեայի, թիւ 1—2 պրակին մէջ Սորակալի մասին զանազան բանասիրաց կողմէ յայտնուած թուիրները կարդացի:

Սակայն կը փութամ յայտնել որ գրեթէ ամէնքն ալ հնուի էին համոզուել լինելէ, եւ բառիս լուծման մերձենալէ:

Թէ՛ ինչպէս կ'ըմբռնեմ ես «Սորակալ»ը, աւասիկ բացատրեմ:

Բարեյիշատակ Գէորգ Գպրի «Պարսկերէն Բառարան»ի մէջ կը գտնենք ՍՈՒՐ բառը (سور) որ ՍՈՐ եւս կը կարդացուի, որ ի մէջ այլոց «հարսանիք» ալ կը նշանակէ:

Ուրեմն Սուր եւ Սոր մի եւ նոյն բառերն են, որք միշտ «Հարս»ի շուրջը կը գեգերին, ուրեմն «Սորակալ»-ը պիտի նշանակէ Հարսին տէրը, որ է փեսայ (տճկ, տամատը հազրէթը շէհրեյարի):

«Կալ»ը յայտնի է ի մեզ, աշխարհակալ, քենեկալ, ինամակալ, պաշտօնակալ, պատուակալ, ամենակալ եւն եւն, ուրեմն «կալ»ի վրայ ինդիքի չկայ:

Եւ գիտենք որ ի հնումն բոլոր պատերազմներն ցամաքի վրայ էին, ցամաքային պատերազմներն ալ մեծ մասամբ ձիերով կը լինէին, ով որ շատ ձիաւոր ունէր, յաղթանակ հաղար ձի ունեցողը Բիւրասպ կը կոչուէր, պարսիկ թագաւոր մը ըսած է — ես իմ յաջողութիւններս իմ ձիուս կը պարտիմ. նոյն իսկ արքայից տապանաքարերուն վրայ, իրենց հեծած ձիուց անուններն ալ կը փորագրուէին:

Եւ որովհետեւ, այս պայմաններու մէջ, մեծագոյն բարձրագոյն պաշտօնն էր արքայից ասպաստանին վերին հսկողութիւնն եւ հոգածութիւնը, շատ հաւանական է որ այս բարձր եւ աւագ պաշտօնը արքայից փեսին՝ Սորակալին յանձնուած լինէր:

Ուրեմն ես այնպէս կը խորհիմ որ «Սորակալ» բառիս մէջ գրչի կամ այլ կերպ սխալ չկայ, ի հարկէ պարզ Ախուպետի (միւր ախոր — Ասպաստանի հրամանատար) պաշտօնէն շատ անհամեմատ բարձր դիրք մը տրուելով անոր:

Սա կէտն ալ աւելցնեմ որ նոր պարսկերէն Սուրխ եւ հին պարսկերէն կարմիր գոյնին սուր կ'ըսուէր, եւ կարի հետաքրքրական է որ Պարսկաստանում պսակուելիք երիտասարդի մը համար հիններէն մնացած մեծագոյն մաղթանքն է «կարմիր հարս բերնիք» խօսքը, որպէս թէ հարսին կարմիր մատղաշ զուարթ լինելը մատնանշող:

Սոյն մի քանի հակիրճ տողերը բանասերաց ուշադրութեան կը յանձնեմ:

Ռապրիզ:

ԴԱՍԴԻՍԱՐ

ՊԱՏՈՒՍԱՆԻ ՄԷ

«Հանդէս Ամսօրեայի Պատուարժան խմբագրութիւնը, Երուսաղէմի վանքին շնորհիւ Բժշկարանին առթիւ հրատարակած յոգուածիս վրայ աւելցուցած էր Գիտողութիւն մը. այդու կ'ուզէր ընդունիլ, թէ «այդ ձեռագրին ընդօրինակութեան թուականը աւելի հին պէտք է ըլլայ», քան մեր որոշածը՝ որ էր՝ 1294—1307 ժամանակամիջոցը, եւ կ'ենթադրէր թէ «ձեռագիրը ընդօրինակուած ըլլալու է 1175—1201 տարիներուն», ընդունելով նաեւ՝ թէ «Աւշի որդի Հեթում Սեւաստաւոր, Ս. Ներսէս Լամբրոնացոյ եղբայրն է»:

Հաստ պիտի փափաքէի, որ Հանդէսի Պատ. Խմբագրութեան այս կարեւոր վարկածը ճիշդ ըլլար, ինչ որ աւելի հնութեան պիտի տանէր Երուսաղէմի Բժշկարանին գրչութեան ժամանակը, բայց դժբախտաբար այդպէս չէ:

Նախ՝ կարելի չէ որ 1175—1201 թուականներուն միջեւ ընդօրինակուած ըլլայ այն, զի ձեռագիրը կը պարունակէ Մխիթար Հերացիի Զերմանց Մխիթարութիւնն ալ պակասաւոր. եւ գիտենք թէ այս գործը Հերացիի գրած է 1184 թուին, որով 1175 թուականը ինքնին, կը չքանայ եւ անոր հետ կասկածելի կը մնայ 1201 թուականը:

Երուսաղէմի ձեռագիրը յար եւ նման է Ս. Ղազարի ձեռագրին, պարունակութեամբը, նիւթերու գլխակարգութեամբը, մինչեւ իսկ սխալներովը, ինչպէս հաստատուած է Երուսաղէմի, ինչ յղուած ցուցակով, եւ ընդօրինակուած քանի մը հատուածներով, զորս կը ծանօթացնեմ ուրիշ առթիւ:

Երուսաղէմի ձեռագրին մէջ յիշուած Սեւաստիոս Հեթումը, նոյն այն Հեթումն է որ կը յիշուի Ս. Ղազարի ձեռագրին մէջ:

Ըստ իս՝ այս երկու ձեռագիրները միաժամանակ ընդօրինակուած են աւելի հին օրինակէ մէջ:

Գ.ԿՏ. ՎԱՀՐԱՄ Յ. ԹՈՐԳՈՄՆԱՆ

ՅՈՒՐԵԿ ԺԵՄԵՆԵԿԵՐԵԿՆԵՆ

ՀԱՅԵՐԵՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

- 1794—1795 “Աղդարար”, Մատրաս, խմբ. Տէր Երանտէր Գազ. Շմառնեան: [1]
 1800—1802 “Տարեգրութիւն”, Վենետիկ, խմբ. Հ. Ղ. Վ. Ինճիճեան: [2]
 ?—10? “Համեմարան”, Կալկաթա: [3]
 ?—10? “Օճանասփռեան”, Պոմպէյ: [4]
 1803—1820 “Եղանակ Բիւզանդեան”, Վենետիկ, խմբ. Հ. Ղ. Վ. Ինճիճեան: [5]
 1807? “Յիշատակարան”, Վենետիկ, խմբ. Նոյնը: [6]
 1812—1816 “Գիտակ Բիւզանդեան”, Վենետիկ, խմբ. Հ. Գ. Վ. Գապարաճեան: [7]
 1819 “Ծանօթութիւնք վաճառականութեան”, Վենետիկ, խմբ. Մխիթ. Հարց: [8]
 1830? “Հայելի”, Կալկաթա: [9]
 1832—1840 “Լոյս Գիր”, Կ. Պոլիս, Արտօնատէր, Աղբրասնդր Պլաք: [10]

- 1839—1854 “Համեմարան”, Իզմիր-Կ. Պոլիս, Հրտիկ. Բող. Մխիթարեան: [11]
 1840—1886 “Արշալոյս Արարատեան”, Իզմիր, խմբ. Ղուկաս Գ. Պալագասեան: [12]
 —1841 “Աղդարար Բիւզանդեան”, Կ. Պոլիս, խմբ. Խաչատուր Ոսկանեան: [13]
 1841—1848 “Յայտարար գիր լոյս”, Կ. Պոլիս, Արտօնատէր՝ Աղբրասնդր Պլաք: [14]
 1843 “Բաղմալէպ”, Վենետիկ, Հրտիկ. Մխիթ. Հարց: [15]
 —1846 “Հայրենասէր”, Իզմիր, խմբ. Խաչատուր Յ. Մեղիքեան: [16]
 1845—1851 “Աղդարար Արարատեան”, Կալկաթա, խմբ. Մեսրոպ Գաւիթեան Թաղիկաճեան: [17]
 —1852 “Հայրենայ Եկ. Գիւղաւծներ”, Իզմիր, Հրտիկ. Հ. Բող. Հասարակութեան: [18]
 1846—1852 “Հայաստան”, Կ. Պոլիս, խմբ. Յովհաննէս Չամուռճեան եւ Մկրտիչ Աղաթօն: [19]
 —1853 “Աղդարար”, Մատրաս, խմբ. Ս. Պ. Յովհաննէս եւ Փ. Պ. [20]
 —1848 “Կովկաս”, Թիֆլիս, խմբ. Յ. Կարենեան եւ Մ. Պատկանեան: [21]
 1847—1863 “Եւրոպա”, Վիեննա, Հրտիկ. Մխիթ. Հարց: [22]
 —1850 “Սինկափոր”, Սինկափոր: [23]
 —1850 “Սուրհանդակ Բիւզանդեան”, Կ. Պոլիս: [24]
 1848—1849 “Բանասէր”, Մատրաս, խմբ. Ս. Պ. Յովհաննէս: [25]
 —1853 “Բանբեր Պարտիզանեան”, Պարտիզան, խմբ. Ս. Պ. Յովհաննէս: [26]
 1849—1853 “Ուսումնասէր”, Սինկափոր, խմբ. Գրիգոր Դ. Գալստեան: [27]
 1850—1851 “Արարատ”, Թիֆլիս, խմբ. Տէր Գաբրիէլ Գազ. Պատկանեան: [28]
 —1853 “Հայրենասէր”, Նիկոմիդիա, խմբ. Արարատ Մարտեան: [29]
 1851—1852 “Բանասէր”, Կ. Պոլիս, խմբ. Յովհաննէս: [30]
 —1853 “Բուրաստան (Սահակեան)”, Կ. Պոլիս, Հրտիկ. Սահակեան վարժարանի: [31]
 1852—1908 “Մասիս”, Կ. Պոլիս, խմբ. Տիգրան: [32]
 —1853 “Նոյնեան Աղանի”, Կ. Պոլիս, խմբ. Գրիգոր Մարկոսեան եւ Սահակ Ապրեան: [33]
 1853—1856 “Արփի Արարատեան”, Իզմիր, խմբ. Տէրեան Եղբարք: [34]
 1854—1855 “Ընտանի Իմաստասէր”, Կ. Պոլիս, Հրտիկ. Աղդարարեան ընկերութեան, խմբ. Վ. Սոֆեան: [35]
 —1855 “Թուրքի Հայկական”, Իզմիր, խմբ. Ս. Վրթանէս: [36]
 1855—1856 “Աստղիկ Արեւելեան”, Կ. Պոլիս, Հրտիկ. Մեսրոպեան ընկերութեան: [37]
 —1856 “Արեւելք”, Պարիս, խմբ. Ստեփան Ոսկանեան: [38]
 —1864 “Արծուի վասպուրական”, Կ. Պոլիս, խմբ. Մկրտիչ Վրդ. Խրիմեան: [39]